

پناهیان: ولایت عامل تضمین‌کننده اجرای همه خوبی‌ها در فرد و جامعه است

پناهیان: ولایت شیرازه دین است و مفهومی است که بقیه مفاهیم خوب را اجرایی می‌کند. ولایت مانند شیرازه کتاب فضایل است که همه فضایل را نگه می‌دارد. و اگر ولایت نباشد، سایر خوبی‌ها قابل تحقق نخواهد بود یا اگر محقق هم شود بی‌ثمر است. مثلاً نخبگان جامعه نقش مهمی در روشنگری و بصیرت مردم و سوق دادن مردم به خوبی‌ها دارند، ولی اگر ولایت در جامعه نباشد، نخبگان جامعه هرچقدر تلاش کنند، کاری از پیش نخواهند برد و دفن خواهند شد و اثری نخواهند داشت. یا اینکه اصلاً نخبه درست نخواهد شد.

حجت الاسلام و المسلمین پناهیان در آستانه عید غدیر در هیئت دانشجویان، دانش‌آموختگان و فعالان هنر و رسانه سخنرانی کرد. در ادامه فرازهایی از این سخنرانی را می‌خوانید:

همه درباره خوبی‌ها سخن می‌گویند ولی این خوبی‌ها چگونه باید اجرایی شوند؟

- همیشه درباره خوبی‌ها زیاد سخن گفته می‌شود اما نکته‌ای که بسیاری اوقات مورد غفلت قرار می‌گیرد این است که این خوبی‌ها چگونه باید اجرایی شوند؟ چه کسی باید این خوبی‌ها را اجرایی کند؟ معمولاً درباره «شدنی بودن» یا «قابل تحقق بودن» این خوبی‌ها کمتر سخن گفته می‌شود.
- خوبی‌ها فراوان هستند، اهل درک و اندیشمندان هم فراوان از خوبی‌ها سخن می‌گویند. ولی یک اشتباه رایج وجود دارد و آن اینکه معمولاً کسی به شدنی بودن این خوبی‌ها کاری ندارد. معمولاً در بین اندیشمندان، فعالان و دغدغه‌مندان مسائل اجتماعی این غفلت را زیاد می‌بینیم.
- گفته می‌شود: «باید کار فرهنگی انجام شود و الا وضعیت فرهنگ جامعه درست نمی‌شود.» این یک سخن خوب است ولی باید دید این سخن خوب، چگونه قابل تحقق است؟
- گفته می‌شود: «خلاق جامعه ضعیف است، باید سطح اخلاق جامعه افزایش پیدا کند.» اما چه کسی باید اخلاق جامعه را درست کند؟ چرا با همه تلاش‌هایی که صورت می‌گیرد، اخلاق درست نمی‌شود؟ آیا رمز خاصی دارد؟
- گفته می‌شود: «صداقت باید افزایش پیدا کند.» ولی سؤال این است که مسأله صداقت چگونه باید درست شود؟ همه موافق صداقت هستند ولی چه کسی باید آن را درست کند و در عمل جایبندازد؟
- گفته می‌شود: «جامعه باید قانون‌مند شوند. قانون خیر کثیر است. اگر قانون خوب اجرا شود، چه خواهد شد!» کسی مخالف قانون‌مند شدن جامعه نیست، ولی بحث این است که این مسأله چگونه قابل تحقق است؟
- گفته می‌شود: «جهان باید به سوی صلح و عدالت برود.» این شعار خوبی است ولی سؤال این است که چگونه جهان به سوی صلح و عدالت می‌رود؟

خوبی‌ها و فضایل چگونه در فرد و جامعه، قابل تحقق می‌شوند؟

- فضایل اخلاقی و فرهنگی و معنوی، همه مورد قبول هستند و همه دوست دارند این خوبی‌ها و فضایل را در جامعه محقق کنند ولی معمولاً این فضایل محقق نمی‌شود.
- در زندگی فردی هم این مشکل وجود دارد. یعنی افراد زیادی هستند که خوبی‌های فراوانی را برای خودشان تمنا و آرزو می‌کنند ولی نمی‌توانند این خوبی را اجرایی کنند. و در مقام عمل نمی‌توانند زیاد خوب بشوند.
- بحث بر سر اجرایی شدن و تحقق خوبی‌ها و اهداف و آرمان‌ها و همه فضایی است که انسان‌ها آرزو می‌کنند. باید دید که چگونه می‌توان به این خوبی‌ها رسید و آنها را اجرایی کرد؟

ولایت عامل تضمین‌کننده اجرای همه خوبی‌ها در فرد و جامعه است/بدون ولایت یا خوبی‌ها محقق نمی‌شوند یا اگر محقق شوند، ثمره ندارند

- **خداوند متعال در روز عید غدیر فضایی را در تاریخ اسلام درست کرد که تمام سخنان خوب، شدنی و اجرایی بشوند. در واقع خداوند شیرازه کتاب فضایل را طرح‌ریزی کرد که همان «ولایت» است. تلقی ما از مفهوم ولایت این است که «ولایت عامل تضمین‌کننده اجرای همه خوبی‌هاست؛ هم در فرد هم در جامعه»**
- اگر این عامل تضمین‌کننده نباشد یکی از این وضعیت‌ها پدید می‌آید: ۱. یا خوبی‌ها و فضایل اصلاً محقق نمی‌شوند. ۲. یا اگر محقق شوند، ثمره و فایده و برکت ندارند.
- اگر ولایت در فرد یا جامعه بشری - تحقق پیدا نکرده باشد، خوبی‌هایی که دارد برایش بی‌فایده خواهد بود و هر جایی را درست کند، یک جای دیگرش می‌لنگد. جامعه غربی از جهاتی رشد کرده است، مثلاً سطح قانون‌مندی را افزایش داده‌اند ولی محبت و عاطفه از دست رفته است. اینها یعنی فضیلت‌های ابتر و ناقصی هستند. به تعبیری، آنها خواستند ابرو را درست کنند، چشم را کور کردند!

باید این استدلال و درک جایبفتد که بدون ولایت، سایر خوبی‌ها اجرایی نخواهند بود/ ولایت تنها فضیلتی است که ضامن اجرایی همه فضایل است

- ولایت تنها فضیلتی است که مایه ضمانت اجرایی همه فضایل است. این موضوع خیلی جای بحث دارد. هر یک از ما باید به صورت منطقی و عقلانی به این نتیجه برسیم. ما باید از سر اندیشه و عقلانیت و درک بالای خودمان، دم از ولایت علی(ع) بزنیم. اگر می‌خواهیم با مسأله ولایت، به صورت عقلانی برخورد کنیم، باید این استدلال جایبفتد که بدون ولایت، سایر فضایل و خوبی‌ها شدنی و اجرایی نخواهند بود.
- ما یک چشم‌انداز هم داریم که این بحث را برای ما ساده‌تر کرده است و آن هم حکومت امام زمان(ع) است. چون ما می‌دانیم که آبادی جهان در زمان حکومت امام زمان(ع) محقق خواهد شد. یعنی وقتی ولایت امام زمان(ع) مستقر شود، همه چیز درست خواهد شد.

همه فضایل حتی «دین» بدون ولایت قابل تحقق نیست و اگر تحقق یابد بی ثمر است

- ولایت شیرازه دین است و مفهومی است که بقیه مفاهیم خوب را اجرایی می کند. ولایت مانند شیرازه کتاب فضایل است که همه فضایل را نگه می دارد. و اگر ولایت نباشد، سایر خوبی ها قابل تحقق نخواهد بود یا اگر محقق هم شود بی ثمر است. مثلاً نخبگان جامعه نقش مهمی در روشنگری و بصیرت مردم و سوق دادن مردم به خوبی ها دارند، ولی اگر ولایت در جامعه نباشد، نخبگان جامعه هرچقدر تلاش کنند، کاری از پیش نخواهند برد و دفن خواهند شد و اثری نخواهند داشت. یا اینکه اصلاً نخبه درست نخواهد شد.

- مثلاً معلوم است که سطح آگاهی و محبت در جامعه باید افزایش پیدا کند ولی باید دید که سطح آگاهی و محبت چگونه افزایش پیدا می کند؟ اینها فضایی هستند که بدون ولایت قابل تحقق نیستند و اگر هم محقق شوند، بی ثمر خواهند بود. حتی دین خدا هم بدون ولایت ثمر نخواهد داشت. مثلاً نماز و قرآن، بدون ولایت اثر نخواهد داشت. اخوت و برادری اسلامی در میان مردم و جریان ها با سلاقی مختلف سیاسی و اجتماعی هم خیلی خوب و لازم است، ولی بدون ولایت نه شدنی است و نه اگر محقق شود، ثمر خواهد داشت.

چرا این جایگاه خاص در دین به ولایت داده شده؟ تفاوت ولایت با سایر مفاهیم دینی چیست؟

- توصیه بنده این است که شما اگر می بینید در دین به ولایت جایگاه خاصی داده شده است (امام باقر(ع): بُئِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَسْبِ الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ وَ لَمْ يَنَدَ بِشَيْءٍ مَّا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ يَوْمَ الْغَدِيرِ؛ کافی/۲۱/۲) به سادگی از کنارش رد نشوید؛ بلکه بروید و بررسی کنید و با تفکر و تعقل بفهمید که چرا این جایگاه خاص به ولایت داده شده است؟
- خداوند در روز عید غدیر آیه نازل می فرماید که: «امروز کافران از دین شما مأیوس شدند...؛ الْيَوْمَ يَبَسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ... الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي» (مائده/۳) این عبارت «مأیوس شدن کفار و اتمام دین و اتمام نعمت» درباره نماز و روزه و حج و زکات هم گفته نشده است. حتی وقتی آیات مربوط به جهاد و شهادت هم آمد، خداوند نفرمود که امروز کافران از دین شما مأیوس شدند. باید دید که در غدیر، چه اتفاقی افتاده است که کافران را از دین ما مأیوس کرده است؟ چرا وقتی ولایت علی(ع) ابلاغ شد، موجب کمال دین و اتمام نعمت و یأس کفار شد؟ تفاوت ولایت با سایر مفاهیم دینی چیست که چنین اثری دارد؟

اتحاد، بدون ولایت یک شعار تحقق نیافتنی است/منظور امام(ره) از «وحدت کلمه» خطاب به مردم و جریان های داخلی، همان ولایتمداری بود

- مثلاً یکی از مفاهیم خوب وحدت کلمه و «اتحاد» و جلوگیری از تفرقه است. ولی اتحاد چگونه به دست می آید؟ هر وقت حضرت امام(ره) خطاب به مردم و جریان های داخلی از وحدت کلمه و اتحاد سخن گفته است، منظورشان این بود که ولایتمدار باشید. چون وحدت بدون ولایت یک شعار ابرتر است؛ یا تحقق پیدا نمی کند، یا شکستنده و بی ثمر خواهد بود.

- خداوند می فرماید: «وَ اعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَ لَا تَفَرَّقُوا؛ و همگی به وسیله حبل الله خوشتن را حفظ کنید و متفرق نشوید» (آل عمران/۱۰۳) و رسول خدا(ص) می فرماید: حبل الله علی(ع) است (أَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ع وَ قَالَ هَذَا حَبْلُ اللَّهِ الَّذِي مَنْ تَمَسَّكَ بِهِ عُصِمَ بِهِ فِي دُنْيَاهُ وَ لَمْ يُضِلَّ بِهِ فِي آخِرَتِهِ؛ غیبت نعمانی/۴۲) امیرالمؤمنین(ع) هم می فرماید: حبل الله من

هستم(أَنَا حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينُ وَ أَنَا عُرْوَةُ اللَّهِ الْوُثْقَى)(توحید صدوق/۱۶۵) وحدت کلمه و تفرقه نداشتن خیلی خوب است ولی بدون ولایت شدنی نیست.

دین با تثبیت ولایت، اجرایی می شود و کارآیی خود را نشان می دهد

- تلقی ای که امروزه روشنفکران دنیا از دین و معنویت دارند چیست؟ تلقی اغلب آنها از دین در این حد است که دین چیزی است برای تلطیف روح انسان و از این بابت خوب است! و باید بگوییم که دین بدون ولایت در همین حد است. اما وقتی ولایت می آید، یکدفعه ای دین تبدیل به قدرت می شود. دین تبدیل به عدالت تحقق یافته می شود. دین تبدیل به معنویت فراگیر می شود. دین تبدیل به عقلانیت محض می شود. و این دین باعث می شود رضایتمندی از زندگی افزایش پیدا کند. اصلاً دین کارآیی خودش را نشان خواهد داد.
- به تعبیری می توان گفت: «الْيَوْمَ يَبَسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ... الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي» (مائده/۳) یعنی دین خدا از امروز اجرایی شد و ضمانت اجرایی پیدا کرد. قبل از این، حدود شش هزار آیه قرآن آمده بود، ولی هنوز دین کامل نشده بود، امروز بود که دین کامل شد. مگر امروز چه اتفاقی افتاده است؟ اتفاق مهم این بود که امروز جریان امامت و ولایت جامعه، تثبیت شد.

- عبارت پیامبر اکرم(ص) در غدیر خم خیلی قابل تأمل است. می فرماید: «مَنْ كُنْتُ مَوْلَاهُ فَعَلِيٌّ مَوْلَاهُ» (کافی/۱/۲۹۵) حضرت نفرمود: «هر کسی که خداپرست است، از امروز علی(ع) مولای اوست» بلکه فرمود «هر کسی که من مولای او بودم، از امروز این علی(ع) مولای اوست» یعنی ولایت علی(ع) استمرار و ادامه ولایت رسول الله(ص) است. یعنی پیامبر(ص) نیز همان ولایت را بر مؤمنین داشته است و این ولایت استمرار پیدا کرده است و کار به ولایت علی(ع) رسیده است. پس روز عید غدیر در واقع روز استمرار جریان ولایت است. اگر بعد از پیامبر(ص) ولایت استمرار پیدا نمی کرد، ما هم الان ولایت فقیه نداشتیم.

کسی که می خواهد خوبی ها را در وجودش شدنی و اثربخش کند باید ولایتش را درست کند

- در ارتباط با تک تک انسان ها نیز ولایت همین جایگاه و اثر را دارد. یعنی اگر کسی می خواهد خوبی ها را در وجود خودش شدنی و اثربخش کند، و خوبی ها را دستمایه یک بدی دیگر قرار ندهد-مثلاً خوبی ها را دستمایه عجب و غرور خودش قرار ندهد- باید ولایت خودش را درست کند. چون ولایتمداری ریشه و امراض را از بین می برد و امراض هم خودخواهی و تکبر انسان است. وقتی کسی نتواند حقیقتاً در مقابل ولی خدا تواضع کند، امراض در وجودش نابود می شود و آن وقت است که می تواند بقیه خوبی ها را به دست بیاورد. در مورد چنین کسی، بدی هایش هم راحت تر بخشیده می شود چون بدی هایش زیاد ریشه دار و عمیق نخواهد بود.
- ولایت در ارتباط با یک فرد نیز، هم خوبی ها را شدنی و قابل تحقق می کند و هم اثر بدی ها را کم می کند. اینکه می گویند: «امام، شیعه خود را شفاعت می کند» روی همین حساب است. چون شیعه نمی تواند زیاد بد بشود، مگر اینکه از شیعه گری خارج شود. هرچند در طول تاریخ خیلی این حقیقت ناب و عمیق و پیچیده را تمسخر کرده اند.

چرا ولایت خوبی‌ها و فضایل را در جامعه قابل تحقق می‌کند؟

- حالا چرا ولایت همه خوبی‌ها را در جامعه قابل تحقق و اجرایی می‌کند؟ چرا ولایت شیرازه خوبی‌ها و فضایل است؟ اگر ولایت نباشد و آثار وجودی ولایت بر جامعه مترتب نباشد، که این آثار را می‌توان یک به یک بیان کرد، در این جامعه سنگ روی سنگ بند نخواهد شد. بحث در خصوص این دلایل طبیعتاً نیاز به ساعت‌ها گفتگو دارد، اما اجمالاً برخی از دلایل این است که:
- ولایت قدرت سیاسی جامعه را کنترل می‌کند. وقتی قدرت سیاسی کنترل شود، مردم از جایگاه سیاست لطمه نمی‌خورند.
- ولایت قدرت اقتصادی را کنترل می‌کند. یکی از این قدرت‌ها ناشی از مسألهٔ خمس است. خمس یعنی اینکه هر کسی پول اضافی به‌دست آورد، باید یک پنجم آن را به امام بدهد، در نتیجه پولدارترین فرد جامعه، امام زمان(ع) خواهد بود. و این خودش کنترل‌کننده است. فقیری باقی نخواهد ماند. اصلاً یک شیعه، بعد از اینکه امام زمان خودش را شناخت، بحث مهم بعدی برای او مسألهٔ خمس است که باید به امام زمانش بپردازد. و این را در تاریخ ائمه هدی(ع) می‌توان دید.
- ولایت قدرت عاطفی بالایی دارد، مردم دوستش دارند. ولایت از مردم دل می‌برد، این دلبری بزرگترین سرمایه اجتماعی است. سردبیر یک مجلهٔ مشهور روسی در ایام محرم به تهران آمده بود و دسته‌های عزاداری عاشورا را دیده بود. او وقتی به روسیه برگشت، در مقاله‌ای نوشت: آمریکا از انرژی هسته‌ای ایران واهمه ندارد، حتی از بمب هسته‌ای ایران هم واهمه ندارد، مشکل آمریکا همین دسته‌های عزاداری هستند که بزرگترین سرمایه اجتماعی آنها محسوب می‌شود که جهان را خواهد گرفت.(خبرگزاری فارس، شماره ۸۹۱۰۰۶۰۶۵۵)
- اگر مؤمنین وظیفه و رسالت‌شان در تبیین و درک جایگاه و اثر بی‌ظنیر ولایت در رشد جامعه را به درستی ایفا کنند، طبیعتاً پایان‌نامه‌های علوم انسانی باید به این سمت بروند که نظریه «آثار وجودی ولایت بر فرد و جامعه» را به لحاظ تجربی به اثبات برسانند و مقاله‌ها در مجلات علمی این نظریه را از نگاه جامعه‌شناسانه، روان‌شناسانه، اقتصادی و سیاسی تحلیل و بررسی کنند.

